

Biznesi dhe të Drejtat e Njeriut në BE: Vlerësimi i Direktivës së Re për Kujdesin e Duhur të Qëndrueshmërisë së Korporatave (CSDDD)

Autori:
Petar Barlakovski

Shkup, Mars 2025

Ky dokument politikash shqyrton Direktivën e Direktiva për Kujdesin e Duhur të Qëndrueshmërisë së Korporatave (CSDDD), e cila urdhëron që kompanitë në të gjithë BE-në të sigurohen që zinxhirët e tyre të furnizimit të jenë në përputhje me standardet e të drejtave të njeriut dhe mjedisit. Dokumenti shqyrton objektivat e direktivës, ndikimin e saj të mundshëm në qeverisjen korporative dhe rëndësinë e saj në avancimin e përgjegjësisë së bizneseve. Dokumenti gjithashtu thekson implikimet për vendet candidate të BE-së, veçanërisht Maqedoninë e Veriut, dhe diskuton sfidat dhe mundësitë e paraqitura nga direktiva dhe propozimi i saj Omnibus.

Hyrje

Më 25 korrik 2024, hyri në fuqi Direktiva për Kujdesin e Duhur të Qëndrueshmërisë së Korporatave ([Direktiva 2024/1760](#)). Kjo direktivë, e njohur edhe si Direktiva e Kujdesit të Duhur për të Drejtat e Njeriut dhe Mjedisin, përfshin një detyrim për kompanitë për të zhvilluar dhe zbatuar një plan tranzicioni për zbutjen e ndryshimeve klimatike, i cili synon të sigurojë, përmes përpjekjeve më të mira, që modeli i biznesit dhe strategjia e kompanisë të jenë në përputhje me kalimin drejt një ekonomie të qëndrueshme dhe qëllimin e kufizimit të ngrohjes globale në 1.5°C në përputhje me Marrëveshjen e Parisit.¹

Për herë të parë në BE, kompanitë në të gjithë sektorët do të jenë të detyruara ligjërisht të sigurojnë që zinxhirët e tyre të furnizimit të jenë në përputhje me të drejtat e njeriut dhe mbrojtjen e mjedisit sipas DKDQK. Direktiva synon të integrojë konsideratat e qëndrueshmërisë në qeverisjen korporative dhe menaxhimin e riskut. Për ta arritur këtë, ajo urdhëron që kompanitë të zbatojnë masa të kujdesit të duhur në të gjithë zinxhirët e tyre të furnizimit, duke adresuar çdo ndikim negativ në të drejtat e njeriut dhe mjedisin që rrjedh nga operacionet e tyre, si brenda ashtu edhe jashtë BE-së.²

Kjo përmëbledhje synon të ofrojë një pasqyrë të përgjithshme të direktivës, duke shqyrtuar ndikimet dhe mangësitë e saj të mundshme, si dhe rëndësinë e saj brenda lëvizjes më të gjerë të biznesit dhe të të drejtave të njeriut. Si pjesë e këtij kuadri në zhvillim e sipër, direktiva luan një rol vendimtar në sigurimin e llogaridhënies së korporatave për të drejtat e njeriut dhe mbrojtjen e mjedisit.

Seksioni 1 prezanton konceptin e biznesit dhe të drejtave të njeriut, duke shpjeguar rëndësinë e tij në ekonominë e globalizuar të sotme - ku një produkt i prodhuar në Kinë, duke përdorur lëndë të para nga Zimbabveja, mund të blihet nga një shtetas holandez. Ky seksion do të diskutojë gjithashtu parimin e kujdesit të duhur si një mekanizëm kyç për përgjegjësinë e korporatave. Seksioni 2 ofron një pasqyrë të përgjithshme të Direktivës së Kujdesit të Duhur për Qëndrueshmërinë e Korporatave (DKDQK), duke përshkruar dispozitat kryesore, objektivat dhe ndikimin e pritur të saj. Ai shqyrton në mënyrë kritike pikat e forta të saj dhe shqetësimet e ngritura në lidhje me zbatimin e saj, duke përfshirë Omnibus-in, dhe se si direktiva mund të ndikojë në vendet candidate, konkretisht në Maqedoninë e Veriut.

Së fundmi, Konkluzioni do të përmbledhë njohuritë kryesore, duke theksuar rolin e direktivës në formësimin e llogaridhënies dhe qëndrueshmërisë së korporatave në BE dhe më gjerë, veçanërisht në lidhje me vendet candidate.

¹ Direktiva (BE) 2024/1760 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit mbi Kujdesin e Duhur të Qëndrueshmërisë së Korporatave, Neni 1(1).

² Lois Elshof, 'Corporate Sustainability Due Diligence and EU Competition Law' (2024) 15(315) Journal of European Competition Law & Practice p.168.

Biznesi dhe të Drejtat e Njeriut dhe Koncepti i Kujdesit të Duhur

Gjatë dekadave të fundit, biznesi dhe të drejtat e njeriut kanë tërhequr vëmendje të gjerë në qarqet akademike dhe praktikë.³ Ky fokus në rritje pasqyron njohjen gjithnjë e më të madhe se korporatat, si aktorë të fuqishëm globalë, luajnë një rol të rëndësishëm në formësimin e peizazheve sociale, ekonomike dhe politike. Ndërsa ndërmarrjet shumëkombëshe zgjerojnë operacionet e tyre përtej kufijve, ndikimi i tyre i mundshëm në të drejtat e njeriut është bërë subjekt i një debati të ashpër. Prandaj, nuk është për t'u habitur që në Raportin e Përfaqësuesit Special të Sekretarit të Përgjithshëm mbi çështjen e të drejtave të njeriut dhe korporatave transnacionale dhe ndërmarrjeve të tjera të biznesit, John Ruggie vërejt:

“...Shkaktari rrënjësor i situatës së vështirë të biznesit dhe të drejtave të njeriut sot qëndron në boshllëqet e qeverisjes të krijuara nga globalizimi - midis fushëveprimit dhe ndikimit të forcave dhe aktorëve ekonomikë dhe aftësisë së shoqërive për të menaxhuar pasojat e tyre negative. Këto boshllëqe të qeverisjes ofrojnë mjedisin lejues për veprime të gabuara nga kompani të të gjitha llojeve pa sanksione ose dëmshpërblim të përshtatshëm...”⁴

Si pasojë, diskutimet kanë evoluar përtej qasjeve të përqendruara te shteti, duke theksuar nevojën për të përcaktuar përgjegjësitë e korporatave në këtë kontekst. Ky ndryshim ka nxitur hetime se si bizneset mund t'i mbështesin në mënyrë efektive standardet e të drejtave të njeriut, veçanërisht në mjediset ku mekanizmat mbrojtës shtetërorë janë të dobët ose mungojnë. Duke pasur parasysh këtë, në sistemet ligjore ku shtetet krijojnë dhe zbatojnë ligje për të mbrojtur individët nga abuzimet me të drejtat e njeriut, korporatat përmbushin përgjegjësinë e tyre për të respektuar të drejtat e njeriut duke iu përmbajtur këtyre ligjeve. Megjithatë, kur vetë shtetet shkelin të drejtat e njeriut ose nuk arrijnë të ofrojnë mbrojtje të mjaftueshme ligjore, lindin pyetje në lidhje me ekzistencën, natyrën, fushëveprimin, detyrimet dhe zbatimin e detyrave të korporatave për të drejtat e njeriut.⁵ Në raste të tilla, kompanitë mund të përballen me një dilemë në përcaktimin e shkallës së detyrës së tyre për të parandaluar ose adresuar shkeljet e të drejtave të njeriut, veçanërisht kur ligjet vendore janë të pamjaftueshme ose kur vetë shteti është i përfshirë ose toleron shpërdorimet. Kjo ngre shqetësime në lidhje me efektivitetin e politikave vullnetare të korporatave dhe aftësinë e tyre për të kompensuar dështimin e shtetit.

Koncepti i kujdesit të duhur është bërë një element i rëndësishëm në përcaktimin dhe zbatimin e të drejtave të njeriut dhe përgjegjësi mjedisore. Në kontekstin e biznesit dhe të drejtave të njeriut, kujdesi i duhur i referohet hapave që bizneset duhet të ndërmarrin për të identifikuar, parandaluar dhe adresuar çdo ndikim negativ në të drejtat e njeriut që rrjedh nga operacionet e tyre. Ky proces është qendror për Parimet Udhëzuese të Kombeve të Bashkuara mbi Biznesin dhe të Drejtat e Njeriut, të cilat theksojnë se bizneset duhet të kryejnë vlerësime të vazhdueshme të aktiviteteve të tyre, të identifikojnë rreziqet për të drejtat e njeriut dhe të marrin masat e duhura për t'i zbutur ose eliminuar ato.⁶

Kujdesi i duhur është një proces proaktiv dhe i vazhdueshëm që jo vetëm që u lejon bizneseve të identifikojnë rreziqet e mundshme, por gjithashtu siguron që ato të marrin masa efektive për të parandaluar shkeljen e të drejtave të njeriut. Duke integruar konsideratat e të drejtave të njeriut në vendimmarrjen dhe operacionet e tyre, bizneset mund të parandalojnë shkeljet dhe të zbusin ndikimet negative. Megjithatë, siguri që bizneset t'i japin përparësi të drejtave të njeriut brenda proceseve të tyre të kujdesit të duhur paraqet sfida. Koncepti i kujdesit të duhur në biznes shpesh shihet nga pikëpamja e menaxhimi të riskut, duke u përqendruar në minimizimin e rreziqeve financiare ose të reputacionit. Kjo perspektivë ndonjëherë mund të përplasë me detyrimin moral të respektimit të të drejtave të njeriut, i cili kërkon një angazhim më të thellë përtej konsideratave ekonomike ose ligjore.⁷

Që kujdesi i duhur të jetë vërtetë efektiv, ai duhet të bazohet në një angazhim të sinqertë për të mbrojtur të drejtat e njeriut si një përgjegjësi themelore morale. Kjo do të thotë që bizneset nuk duhet t'i trajtojnë të drejtat e njeriut thjesht si një kërkesë përputhshmërie, por si të natyrshme për vlerat e tyre korporative. Si e tillë, kërkesa që bizneset të respektojnë të drejtat e njeriut shkon përtej respektimit të ligjeve kombëtare - ajo përfshin një përgjegjësi etike për të shmangur dëmin, madje edhe në kontekste ku mbrojtja shtetërore mungon ose është e dobët.⁸

3 Letnar Čerňič and Michalakea, as cited in Vesna Coric, Ana Knezevic Bojovic, and Milica V. Matijevic, Potential of the EU Draft Directive on Corporate Sustainability Due Diligence to Contribute to a Coherent Framework of Corporate Accountability for Human Rights Violations (2023).

4 John Ruggie, Protect, Respect and Remedy: a Framework for Business and Human Rights (Report of the Special Representative of the Secretary-General on the Issue of Human Rights and Transnational Corporations and Other Business Enterprises, Human Rights Council, 8th session, Agenda item 3, 2008) UN Doc A/HRC/8/5.

5 Björn Fasterling and Geert Demuijnck, 'Human Rights in the Void? Due Diligence in the UN Guiding Principles on Business and Human Rights' (2013) 116 Journal of Business Ethics 799, 814.

6 Ibid.

7 Jonathan Bonnitcha and Robert McCorquodale, 'The Concept of "Due Diligence" in the UN Guiding Principles on Business and Human Rights' (2017) 28 European Journal of International Law 899.

8 Ibid.

Çfarë është Direktiva e Kontrollit të Duhur të Qëndrueshmërisë së Korporatave?

Direktiva e Bashkimit Evropian për Kujdesin e Duhur të Qëndrueshmërisë Korporative (DKDQK) është një përpjekje rregullatore pionere e hartuar për të siguruar që kompanitë të marrin përgjegjësi gjithëpërfshirëse për të drejtat e njeriut dhe ndikimet mjedisore në të gjitha operacionet dhe zinxhirët e tyre të furnizimit. Kjo direktivë shënon një hap të rëndësishëm drejt përfshirjes së qëndrueshmërisë në strukturën e qeverisjes korporative brenda BE-së, dhe miratimi i saj i përgjigjet shqetësimeve globale në rritje në lidhje me efektet negative të aktiviteteve të biznesit në të drejtat e njeriut dhe mjedisin.

Direktiva e DKDQK-së, e propozuar fillimisht nga Komisioni Evropian më 23 shkurt 2022 dhe e miratuar zyrtarisht në vitin 2024, urdhëron që kompanitë e mëdha që operojnë brenda BE-së - si brenda ashtu edhe përtej kufijve të saj - të integrojnë proceset e kujdesit të duhur në strukturat e tyre të qeverisjes korporative. Këto procese janë hartuar për të identifikuar, parandaluar, zbutur dhe adresuar çdo ndikim negativ në të drejtat e njeriut dhe mjedisin që rrjedh nga aktivitetet e vetë kompanive, si dhe ato të zinxhirëve të tyre të furnizimit. Direktiva kërkon që bizneset të përfshijnë konsideratat e qëndrueshmërisë në çdo nivel të vendimmarrjes, me theks në parandalimin e dëmtimit të të drejtave të njeriut dhe luftimin e degradimit mjedisor.⁹

Ky propozim legjislativ mbështetet në kornizat e mëparshme ndërkombëtare, siç janë Parimet Udhëzuese të Kombeve të Bashkuara mbi Biznesin dhe të Drejtat e Njeriut, dhe shtrin përpjekjet rregullatore kombëtare në vende si Franca, Gjermania dhe Holanda.¹⁰ Qëllimi i tij është të krijojë një kornizë të harmonizuar për përgjegjësinë korporative që jo vetëm respekton objektivat klimatike të BE-së, por edhe përputhet me përpjekjet globale të qëndrueshmërisë.¹¹ DKDQK u vendos në përgjigje të shqetësimeve në rritje në lidhje me ndikimet negative shoqërore dhe mjedisore që korporatat e mëdha - veçanërisht korporatat shumëkombëshe - paraqesin mbi të drejtat e njeriut dhe mjedisin. Këto shqetësime rrjedhin nga kompleksitetet e zinxhirëve modernë të furnizimit me shumë nivele që shpesh shtrihen përtej juridiksionit të çdo shteti të vetëm. Globalizimi ka lehtësuar përhapjen e praktikave të biznesit që, në shumë raste, nuk respektojnë të drejtat ndërkombëtare të njeriut ose standardet mjedisore. BE-ja njohu nevojën për të adresuar këtë boshllëk rregullator, i cili u ka lejuar bizneseve të shfrytëzojnë boshllëqet ligjore dhe të shmangin përgjegjësinë për veprimet që ndikojnë negativisht në popullatat dhe ekosistemet vulnerabël.¹²

Për më tepër, miratimi i direktivës pozicionohet brenda kontekstit më të gjerë politik të Marrëveshjes së Gjelbër të BE-së, e cila synon të arrijë neutralitetin klimatik deri në vitin 2050. Duke kërkuar që kompanitë të zbatojnë procese të kujdesit të duhur në të gjitha operacionet dhe zinxhirët e tyre të furnizimit, direktiva është hartuar për të promovuar llogaridhënien e korporatave dhe për të kapërcyer boshllëqet në qeverisje të krijuara nga natyra transnacionale e bizneseve moderne.¹³

DKDQK ofron disa përfitime kryesore që kontribuojnë në avancimin e axhendës së qëndrueshmërisë së BE-së:

- **Harmonizimi dhe Qartësia Rregullatore:** Një nga avantazhet më të rëndësishme të direktivës është aftësia e saj për të vendosur procese uniforme të kujdesit të duhur për qëndrueshmërinë e korporatave në të gjithë BE-në. Duke vendosur standarde të përbashkëta, direktiva siguron që bizneset në shtete të ndryshme anëtare t'i përmbahen të njëjtave pritje, duke zvogëluar kështu fragmentimin rregullator dhe duke promovuar një fushë loje të barabartë. Ky harmonizim jo vetëm që lehtëson pajtueshmërinë për bizneset që operojnë në juridiksione të shumta të BE-së, por gjithashtu parandalon shtrembërimet konkurruese që vijnë nga rregulloret e ndryshme kombëtare.¹⁴

9 Vesna Coric, Ana Knezevic Bojovic and Milica V Matijevic, Potential of the EU Draft Directive on Corporate Sustainability Due Diligence to Contribute to a Coherent Framework of Corporate Accountability for Human Rights Violations (2023).

10 Maria Giovannone, 'The European Directive on 'Corporate Sustainability Due Diligence': The Potential for Social Dialogue, Workers' Information, and Participation Rights' (2024) Italian Labour Law e-Journal, Issue 1, Vol 17.

11 Shënimi 3 më sipër.

12 Alessio M Paces, 'Civil Liability in the EU Corporate Sustainability Due Diligence Directive Proposal: A Law & Economics Analysis' (2023) Law Working Paper N° 691/2023.

13 Juan Dempere, Eseroghene Udjo and Paulo Mattos, 'The Entrepreneurial Impact of the European Directive on Corporate Sustainability Due Diligence' (2024) 14 Administrative Sciences 266.

14 Ibid.

- **Menaxhim i Përmirësuar i Riskut:** Theksi i DKDQK-së mbi kujdesin e duhur u ofron kompanive një qasje të strukturuar për identifikimin dhe zbutjen e rreziqeve në operacionet dhe zinxhirët e tyre të furnizimit. Duke menaxhuar në mënyrë proaktive rreziqet mjedisore dhe të të drejtave të njeriut, bizneset mund të zvogëlojnë ekspozimin e tyre ndaj dëmtimit të reputacionit, detyrimeve ligjore dhe humbjeve financiare. Direktiva gjithashtu inkurajon miratimin e praktikave progresive të menaxhimit të riskut që integrojnë konsideratat e qëndrueshmërisë në strategjinë e korporatës.¹⁵
- **Përgjegjësia e Korporatave:** Direktiva forcon përgjegjshmërinë e bizneseve për të drejtat e njeriut dhe ndikimet mjedisore. Duke e bërë të detyrueshme që kompanitë të marrin përgjegjësinë për të siguruar që zinxhirët e tyre të furnizimit të jenë në përputhje me standardet e të drejtave të njeriut dhe mjedisit, DKDQK nxit një kulturë transparence dhe praktikash etike të biznesit. Kjo qasje rregullatore pritet të rrisë rolin udhëheqës të BE-së në avancimin e standardeve globale të qëndrueshmërisë.¹⁶
- **Inovacioni dhe Diferencimi i Tregut:** Fokusi i direktivës në qëndrueshmëri mund të nxisë gjithashtu inovacionin në teknologjitë e gjelbra dhe praktikat e qëndrueshme të biznesit. Duke i përafuar strategjitë e biznesit me objektivat e qëndrueshmërisë, kompanitë mund të fitojnë një avantazh konkurrues në tregjet që i japin përparësi gjithnjë e më shumë kriterëve Mjedisore, Sociale dhe të Qeverisjes. Përveç kësaj, kompanitë që demonstrojnë një angazhim ndaj qëndrueshmërisë mund të tërheqin investime nga palët e interesuara që i japin përparësi sjelljes etike të biznesit.¹⁷

Ndërsa DKDQK ofron potencial të konsiderueshëm, ai nuk është pa sfida dhe kufizime.

- **Kostot e Pajtueshmërisë:** Një nga pengesat e perceptuara të DKDQK-së është barra financiare dhe administrative që u ngarkon bizneseve, veçanërisht ndikimi i saj indirekt në ndërmarrjet e vogla dhe të mesme (NVM). Kostot që lidhen me zbatimin e proceseve të kujdesit të duhur, duke përfshirë krijimin e sistemeve të monitorimit, trajnimin e stafit dhe raportimin e vazhdueshëm, mund të jenë penguese për kompanitë më të vogla që nuk kanë burimet e korporatave më të mëdha. Këto kosto mund të pengojnë inovacionin dhe të krijojnë pengesa për hyrjen në treg për NVM-të, duke kufizuar kështu ndikimin e përgjithshëm të direktivës në nxitjen e një tregu të larmishëm dhe konkurrues.¹⁸
- **Efektiviteti i Përgjegjësisë së Kufizuar:** Dispozitat për përgjegjësinë civile brenda DKDQK-së, të cilat synojnë të sigurojnë llogaridhënien e korporatave, janë kritikuar për joefektivitetin e tyre të mundshëm në detyrimin e bizneseve për të përvetësuar ndikimet negative të aktiviteteve të tyre. Kritikët argumentojnë se kompanitë mund të anashkalojnë përgjegjësinë duke zbatuar në mënyrë selektive masa të kujdesit të duhur, duke minuar kështu aftësinë e direktivës për të arritur efektin e saj të synuar parandalues. Korniza aktuale e përgjegjësisë mund të mos arrijë të adresojë plotësisht kompleksitetin e zinxhirëve globalë të furnizimit dhe përdorimin strategjik të përgjegjësisë së kufizuar nga korporatat shumëkombëshe.¹⁹
- **Sfidat në Monitorim dhe Zbatim:** Sigurimi i pajtueshmërisë me DKDQK paraqet sfida të rëndësishme praktike. Zinxhirët e furnizimit janë shpesh kompleksë, u mungon transparencja dhe të shpërndarë gjeografikisht, duke e bërë të vështirë për kompanitë të vlerësojnë dhe zbutin rreziqet në mënyrë efektive në të gjithë rrjetin e tyre të furnizuesve. Si rezultat, autoritetet kompetente që mbikëqyrin zbatimin e tij mund të kenë vështirësi për të siguruar që bizneset të përmbushin plotësisht detyrimet e tyre të kujdesit të duhur, veçanërisht në juridiksione ku standardet e të drejtave të njeriut dhe mjedisit janë të dobëta ose zbatohen dobët.²⁰
- **Shënimi i Kutizave dhe Përputhshmëria Strategjike:** Ekziston gjithashtu shqetësimi se kompanitë mund t'i trajtojnë kërkesat e kujdesit të duhur të DKDQK-së si një ushtrim të thjeshtë "shënimi i kutisë", duke u përqendruar në përputhshmërinë formale dhe jo në veprime thelbësore për të adresuar të drejtat e njeriut dhe dëmet mjedisore. Nëse kompanitë e shohin kujdesin e duhur kryesisht si një detyrim ligjor dhe jo si një mundësi për të nxitur ndryshime domethënëse, efektiviteti i direktivës mund të zvogëlohet. Ky rrezik është veçanërisht i rëndësishëm në kontekstet ku bizneset i përmbahen vetëm masave të kujdesit të duhur të kërkuara me ligj pa u angazhuar për qëllime më të gjera të qëndrueshmërisë.²¹

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Chantal Mak, 'Corporate Sustainability Due Diligence: More than Ticking the Boxes?' (2022) 29(3) Maastricht Journal of European and Comparative Law 301-303.

¹⁷ Shënimi 3 më sipër.

¹⁸ Shënimi 14 më sipër.

¹⁹ Alessio M Paccès, 'Civil Liability in the EU Corporate Sustainability Due Diligence Directive Proposal: A Law & Economics Analysis' (2023) Law Working Paper N° 691/2023.

²⁰ Shënimi 15 më sipër.

²¹ Shënimi 14 më sipër.

Omnibusi dhe efekti i tij

Megjithatë, është gjithashtu e rëndësishme të hidhet dritë mbi propozimin e fundit Omnibus, të datës 26 shkurt 2025. Propozimi, i cili ndryshon Direktivën e Kontrollit të Duhur për Qëndrueshmërinë e Korporatave (DKDQK), synon të përmirësojë dhe thjeshtojë kuadrin aktual duke futur disa ndryshime kyçe për të lehtësuar barrën rregullatore, veçanërisht për ndërmarrjet e vogla dhe të mesme (NVM). Ky propozim përputhet me qëllimin më të gjerë për të siguruar që kompanitë të mund të kalojnë pa probleme drejt qëndrueshmërisë pa u mbingarkuar nga detyrimet e tepërta të raportimit. Ndryshimet kryesore në këtë propozim përfshijnë rritjen e pragut të punonjësve për raportim të detyrueshëm në 1,000, kufizimin e detyrimeve të kujdesit të duhur kryesisht tek partnerët e drejtpërdrejtë të biznesit dhe zgjatjen e intervaleve midis vlerësimeve të kërkuara të monitorimit. Përveç kësaj, propozimi prezanton fleksibilitet më të madh në standardet e raportimit për kompanitë që nuk i plotësojnë pragjet e reja, duke u lejuar atyre të përdorin standarde vullnetare më të thjeshta dhe më proporcionale. Ai gjithashtu heq detyrimin për kompanitë për të ndërprerë marrëdhëniet e biznesit me partnerët që shkaktojnë ndikime negative, duke e zhvendosur fokusin në masa alternative të korrigjimit. Këto rregullime janë hartuar për të thjeshtuar pajtueshmërinë, për të ulur kostot dhe për t'u ofruar kompanive më shumë fleksibilitet, duke ruajtur njëkohësisht qëllimet kryesore të qëndrueshmërisë së direktivës. Megjithatë, rritja e pragut të punonjësve në 1,000 punonjës mund të përjashtojë shumë kompani nga raportimi i detyrueshëm, veçanërisht ato që janë ende mjaftueshëm të mëdha për të pasur ndikime të konsiderueshme në qëndrueshmëri. Kalimi nga kërkesa që kompanitë të ndërpresin lidhjet me partnerët e dëmshëm në lejimin e mjeteve alternative mund të dobësojë llogaridhënien dhe të vonojë veprimet kuptimplote. Përveç kësaj, lejimi i ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme për të përdorur standarde vullnetare rrezikon të çojë në praktika të paqëndrueshme dhe të pamjaftueshme të kujdesit të duhur, duke dëmtuar potencialisht uniformitetin dhe rigorozitetin e qëllimeve të direktivës. Në fund të fundit, këto rregullime mund të dobësojnë aftësinë e direktivës për të zbatuar llogaridhënie të fortë të korporatave për të drejtat e njeriut dhe mbrojtjen e mjedisit. Propozimi tani do të shqyrtohet nga Parlamenti Evropian dhe Këshilli para miratimit. Ndryshimet do të hyjnë në fuqi sapo bashkë-legjislatorët të arrijnë një marrëveshje dhe teksti përfundimtar të publikohet në Gazetën Zyrtare të BE-së.

Ndikimi i Direktivës në lidhje me vendet kandidate

Duke iu referuar kontekstit rajonal dhe vendas të direktivës, është e rëndësishme të theksohet se ajo do të ketë implikime të rëndësishme për vendet kandidate të BE-së, përfshirë Maqedoninë e Veriut, pasi këto vende i përafrojnë kornizat e tyre ligjore me rregulloret e BE-së. Ndërsa Maqedonia e Veriut nuk kërkohet menjëherë të përputhet me ligjet e BE-së, rruga e vendit drejt anëtarësimit në BE do të kërkojë një përshtatje graduale të strukturave të saj ligjore për t'i sjellë ato në përputhje me standardet e BE-së. Megjithatë, rregulloret e BE-së dhe OKB-së me cilësi të lartë dhe të integruara mirë do të përfitonin vendet e Evropës Juglindore, si shtetet anëtare të BE-së ashtu edhe kandidatët. Kjo është veçanërisht e rëndësishme pasi, me përjashtim të Sllovenisë, këto vende deri më tani nuk kanë arritur të zhvillojnë një qasje koherente për vlerësimin e ndikimit të aktiviteteve të korporatave në të drejtat e njeriut dhe sundimin e ligjit. Ky boshllëk është i dukshëm në mungesën e Planeve Kombëtare të Veprimit për Biznesin dhe të Drejtat e Njeriut, si dhe në mungesën e politikave gjithëpërfshirëse ose rregulloreve specifike mbi llogaridhënien e korporatave në vende duke përfshirë Serbinë, Malin e Zi, Kroacinë, Bosnjën dhe Hercegovinën, Maqedoninë e Veriut, Greqinë, Turqinë dhe Shqipërinë.²²

Korniza rregullatore për raportimin Mjedisor, Social dhe Qeverisës (MSQ) në Maqedoninë e Veriut është ende në fazat e saj të hershme, me zbatim të plotë që ende nuk ka ndodhur. Ligjet ekzistuese që rregullojnë raportimin e korporatave nuk i adresojnë në mënyrë specifike këto çështje. Ligji i Shoqërive Tregtare urdhëron që bordet drejtuese të përgatisin llogaritë vjetore, pasqyrat financiare dhe raportet. Ndërsa ligji përcakton përmbajtjen e raportit vjetor, ai nuk përmend në mënyrë të qartë çështjet²³ që lidhen me MSQ-në. Përveç kësaj, në Maqedoninë e Veriut, politikat e të drejtave të njeriut të kompanive janë ose dokumente të pavarura ose të integruara në standardet e kompanisë, siç është Kodi i Etikës ose Kodi i Sjelljes së Furnizuesit, duke përcaktuar qëndrimin e tyre mbi të drejtat e njeriut. Kompanitë inkurajohen të harmonizojnë politikat e tyre me Kompaktin Global të Kombeve të Bashkuara. Nga 27 kompanitë e anketuara, 10 kanë deklarata publike mbi të drejtat e njeriut, me shtatë që i përfshijnë ato në standardet e korporatave, siç është Kodi i

22 Letnar Černić and Michalakea, as cited in Vesna Coric, Ana Knezevic Bojovic, and Milica V. Matijevic, Potential of the EU Draft Directive on Corporate Sustainability Due Diligence to Contribute to a Coherent Framework of Corporate Accountability for Human Rights Violations (2023).

23 Stefan Ristovski, Corporate Sustainability Reporting as a Mean for Engaged Private Sector: Regulatory Framework and Reporting Practices on Corporate Sustainability Reporting Practices in North Macedonia (European Policy Institute, 2022).

Etikës ose Kodi i Qeverisjes së Korporatave (KQK). Dy kompani i publikojnë këto deklarata në faqet e tyre të internetit, ndërsa njëra ka një dokument të dedikuar për të drejtat e njeriut. Megjithatë, vetëm tre kompani i shtrijnë angazhimet e tyre për të drejtat e njeriut te furnizuesit dhe partnerët e tyre të biznesit, ndërsa të tjerat e kufizojnë përgjegjësinë te menaxhmenti dhe punonjësit. Standardet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut të referuara përfshijnë Deklaratën Universale të të Drejtave të Njeriut, Paktin Global të OKB-së, Konventat e ILO-s, Parimet e Qeverisjes Korporative të OECD-së dhe ligjet kombëtare si legjislacioni Kundër Diskriminimit, Ligji i Punës dhe Mbrojtja nga Ngacmimi në Vendin e Punës.²⁴

Konkluzion

Direktiva e e Kujdesit të Duhur të Qëndrueshmërisë së Korporatave (DKDQK) përfaqëson një përparim të konsiderueshëm në përpjekjet rregullatore të BE-së për të adresuar ndikimet e dëmshme të punës së biznesit mbi të drejtat e njeriut dhe mjedisin. Duke detyruar proceset e kujdesit të duhur në të gjitha operacionet dhe zinxhirët e furnizimit të kompanive, direktiva rrit ndjeshëm llogaridhënien e korporatave, duke vendosur një precedent të fortë për bizneset që të integrojnë qëndrueshmërinë në modelet e tyre të qeverisjes. Megjithatë, direktiva nuk është pa sfida, duke përfshirë shqetësimet mbi kostot e pajtueshmërisë, efektivitetin e dispozitave të përgjegjësisë dhe rrezikun që kompanitë mund të zbatojnë vetëm masa sipërfaqësore të kujdesit të duhur, të cilat mund të dëmtojnë efektin e saj të synuar parandalues.

Për vendet candidate për në BE, siç është Maqedonia e Veriut, DKDQK ofron si një sfidë ashtu edhe një mundësi. Ndërsa vendi nuk është i detyruar menjëherë të zbatojë direktivën, do të duhet të përafrojë kuadrin e tij ligjor me standardet e BE-së si pjesë e procesit të pranimit. Ky përafrim paraqet një mundësi për të forcuar qeverisjen korporative, për të përmirësuar transparencën dhe për të nxitur një mjedis biznesi më të qëndrueshëm. Megjithatë, Maqedonia e Veriut përballet me sfida të rëndësishme, duke përfshirë mungesën e politikave kombëtare gjithëpërfshirëse mbi të drejtat e njeriut dhe biznesin, kornizat e dobëta të mbrojtjes së mjedisit dhe nevojën për të ndërtuar kapacitete për raportimin mbi MSQ.

Propozimi Omnibus prezanton rregullime të rëndësishme që synojnë uljen e barrës rregullatore, veçanërisht për ndërmarrjet e vogla dhe të mesme (NVM). Duke rritur pragun e punonjësve për raportim të detyrueshëm, duke thjeshtuar kërkesat e pajtueshmërisë dhe duke lejuar masa alternative korrigjuese në vend të ndërprerjes së lidhjeve me partnerët e dëmshëm, Omnibus synon ta bëjë CSDDD më praktik për bizneset. Ndërsa këto ndryshime mund ta bëjnë pajtueshmërinë më të arritshme për NVM-të, ka shqetësime se ato mund të dobësojnë ndikimin e direktivës në llogaridhënien e korporatave, veçanërisht në lidhje me menaxhimin gjithëpërfshirës të rreziqeve të zinxhirit të furnizimit.

Si përfundim, DKDQK është një kuadër rregullator që do të formësojë të ardhmen e përgjegjësisë korporative në BE dhe vendet candidate të saj. Ndërsa zbatimi i saj paraqet si sfida ashtu edhe mundësi, roli i direktivës në promovimin e praktikave të qëndrueshme të biznesit dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut nuk mund të mbivlerësohet. Për Maqedoninë e Veriut dhe vendet e tjera candidate, përafrimi me CSDDD nuk ka të bëjë vetëm me pajtueshmërinë rregullatore - është një mundësi për të marrë drejtimin në tranzicionin global drejt një ekonomie të qëndrueshme, etike dhe të përgjegjshme.

24 Ibid.

